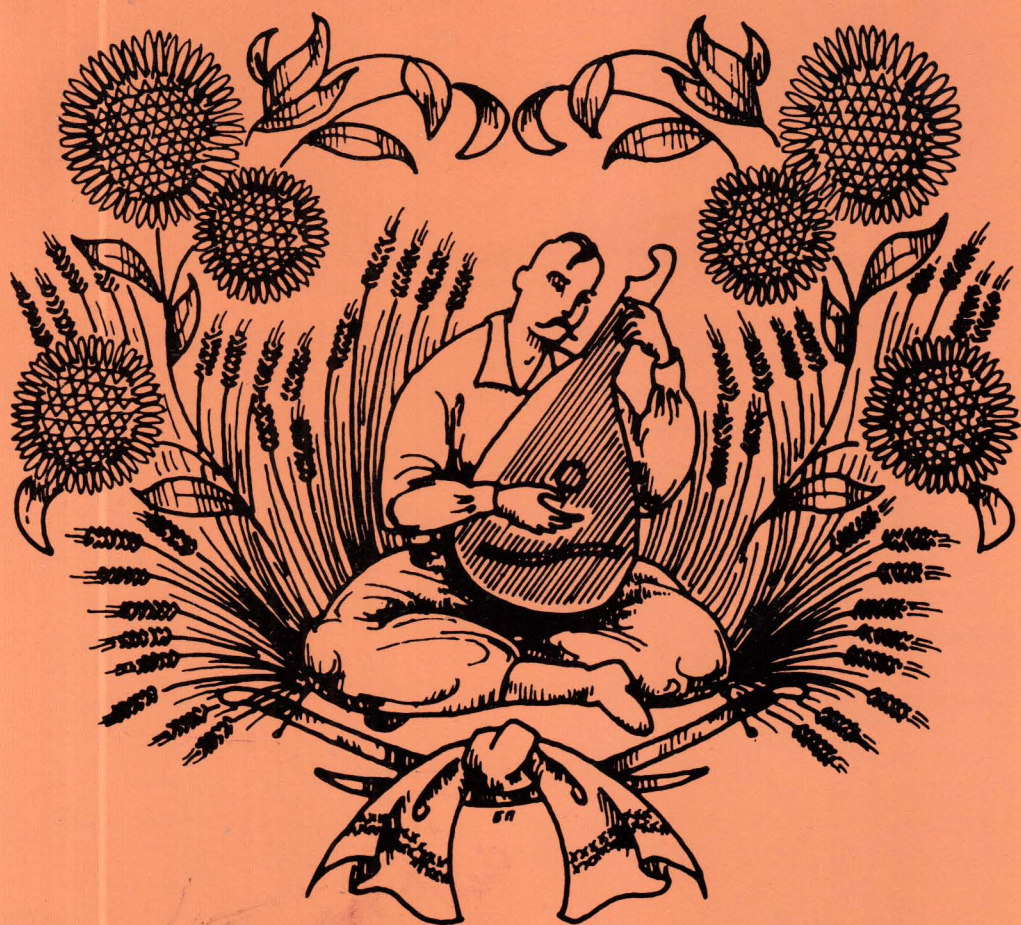

Музично-Літературний Журнал
Bandura
Бандура

Year 18 ЛІПЕНЬ — 1998 — JULY Number 63-64
ЖОВТЕНЬ — 1998 — OCTOBER

"БАНДУРА"

КВАРТАЛЬНИК

Видас Школа Кобзарського Мистецтва
в Нью-Йорку

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Віктор Мішалов, д-р І. Соневицький, д-р Тамара Булат, проф.
Дарія Каранович-Гординська, Роман Савицький, композитор Юрій
Олійник, д-р І. Маглай (Туб), Валентина Родак.
Англомовна: Ліда Чорна, Петро Матіяшек.
Головний редактор: Микола Чорний-Досінчук.

Редакція застерігає за собою право скорочувати статті та правити мову. Статті, підписані авторами не обов'язково висловлюють погляди чи становище Редакції. Передрук дозволений за поданням джерела.

ВСІ МАТЕРІЯЛИ ДО РЕДАКЦІЇ
ПРОСИМО СЛАТИ НА АДРЕСУ:

SCHOOL OF BANDURA
84-82 164th Street
Jamaica, N.Y. 11432

Графічне оформлення: В. Пачовський

"BANDURA"

A Quarterly Magazine Published
by the New York School of Bandura

The Publisher reserves the right to edit all submitted materials. Submitted articles, signed by the author, do not necessarily reflect the official views of the "Bandura".

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Америка:

Річна передплата — 15.00 дол.

Поодиноке число — 7.00 дол.

Канада — 17.00 дол.

Інші країни — 17.00 дол.

Поодиноке число — 8.50 дол.

SUBSCRIPTION PRICE LIST

U.S.:

Annually — 15.00 дол.

Per issue — 7.50 дол.

All other countries:

Annually — 17.00 дол.

Per issue — 8.50 дол.

**ЧИТАЙТЕ — РОЗПОВСЮДЖУЙТЕ
ПРИСІДНУЙТЕ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ**

для

ЖУРНАЛУ

„БАНДУРА“

ПЕРІОДИЧНІСТЬ ВИДАННЯ

журналу

„БАНДУРА“

залежить тільки від Вас!

Subscription in U.S. Dollars only.

The Bandura Magazine is an important
Journal devoted to Ukrainian folk music.
Urge your friends to subscribe today!

The Bandura Magazine cannot be
published without your support

ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО УКРАЇНСЬКОГО МИТЦЯ — І. М. СКЛЯРА

Глибоко вірю, що з поширенням кобзи придуть нові дальші удосконалення, які виведуть її на більш широкую дорогу, і в грі на ній український народ також достойно покаже себе світові, як достойно умів себе показати у своїй чарівній, невмирущій пісні.

Берлін, 2 червня 1923 р.

Василь Ємець

Іван Михайлович Скляр ввійшов в історію української національної музики як видатний майстер-конструктор українських народних інструментів. Ним створені цілі родини нових типів бандур, сопілок, він вдосконалив цимбали і ліру. Ці інструменти добре зарекомендували себе в концертній діяльності професійних та самодіяльних колективів, провідних виконавців.

Творчість І. М. Скляра — багатогранна: він був відомий як бандурист-виконавець, автор солоспівів, хорових творів, обробок українських народних пісень, інструментальних та оркестрових п'єс для оркестрів народних інструментів, ансамблів і бандур соло.

Іван Михайлович Скляр народився 21 лютого 1906 року в старовинному містечку Миргороді теперішньої Полтавської області, в сім'ї столяра. В 1910 році, коли Іванові було лише три роки, помер його батько. Мати — Степанида Іванівна лишилась вдовою з трьома малими дітьми. Найстаршій дочці було шість років, а найменшій — десять місяців (Іван був середній за віком). Важко було їй, самотній жінці, виховувати дітей. Вона була неписьменна, займалась домашнім господарством та важкою поденною роботою — оце й був її засіб до існування. Єдине бажання в неї було дати хоч якусь освіту своїм дітям.

На дев'ятому році життя малого Івася віддали до трьохрічної церковно-приходської школи, де у хлопчика виявились неабиякі здібності до навчання. По закінченні школи Іван вчився в міському училищі, де ще більше розкрився його таланти. Він багато часу приділяв малюванню. Але

все ж над усе він любив співати в церковному хорі, бо мав добрий слух і гарний голос.

Славен Миргород своїми піснями, щедрівками, колядками, троїстими музиками, народними обрядами, а ще більше був славен ярмарками. Ярмарок — це не тільки знаменне торжище, але й місцеве свято в минулому. На ньому багато побачиш і почувеш. Різні атракціони, балагани з "кумедіянтами", каруселі та чимало іншого. Але велике враження лишали кобзарі, а їх було декілька чоловік на ярмарку — співали вони поодиноці, біля них завжди збирався гурт людей. На малого Івана вони справляли особливе враження, він вистоював біля кожного кобзаря по кілька годин і з захопленням слухав історичні думи, ліричні та жартівливі народні пісні. Ось в такому середовищі формувалась у дитини любов до національної культури, особливо до народної пісні.

По закінченні училища, Іван мріяв продовжувати навчання. Але надзвичайно складне матеріальне становище в сім'ї лягло важким тягарем на плечі юнака. В цей час на Україні було неспокійно, відбувалися бурхливі політичні події. Почалась Громадянська війна. Щоб якось прожити Івану прийшлося виконувати різні роботи: допомагати матері в господарстві, а пізніше працював і столяром, і шевцем, а інколи малював картини-пейзажі замовникам.

Іван Скляр був непоганим художником-аматором. Ним було написано декілька картин, виконаних маслом, аквареллю та ряд ескізів олівцем та тушшю. Він прагнув відтворити в своїх картинах природу рідного краю, побут, героїчні образи тощо.

З дитинства І. М. Скляр писав вірші. Матеріяли для своєї творчості брав з життя і побуту свого народу. Серед доробку Івана Михайловича — ліричні та сатиричні твори: "Весна", "Колискова", "Давно не бачились" та інші.

Полтавщина, а особливо Миргород, здавна славились кобзарським мистецтвом, яке було популярне серед старшого і молодшого покоління. Поява співця-кобзаря в Миргороді завжди була великою подією. Люди знали і глибоко шанували цих митців, вони були улюбленцями народу. Особливо популярним був відомий кобзар М. Кравченко з села Великі Сороченці, Миргородського повіту. Він був частим гостем у місті, грав не лише на ярмарках, а й у господах, куди його з повагою запрошували жителі. Отже, мистецтво співаків-кобзарів відіграло велику роль у розвитку кобзарського мистецтва на Полтавщині, яке викликало інтерес до нього серед музикантів-любителів.

Справжнє знайомство І. Скляра з бандурою почалося з "вечорниць", де часто виступали бандуристи-любителі, які на ярмарках не грали — а вдома й при нагоді — в гостях, чи на "вечорницях". Найстарший з цих любителів — Семен Бець-Харченко, а молодші — Іван Яриш та Павло Коробка.

Особливо Іванові запала в душу гра Павла Коробки, який непогано виконував народні та історичні пісні в супроводі бандури. Ото ж юнак і звернувся до нього, щоб навчитися грати. Своєї бандури не було. А що ж то за наука, коли немає на чому грати? І задумав Іван сам зробити

бандуру. Це нелегка була справа тому, що інструментарій для виготовлення кобзи був примітивним (ніж, долото, рубанок) та й ніякого досвіду не було. Попрацювати прийшлося багато, але наполеглива робота дала добрі наслідки.

Бандуру було зроблено. Вона мала 23 приструнки і 6 діятонічних басів. Зо короткий час Іван Скляр опанував бандуру і міг собі під простий супровід виконувати народні пісні або думи.

Кожен бандурист — це соліст, і весь репертуар призначався для сольного виконання. Інколи молодь збиралась на вечорниці, де три, чотири бандуристи грали і співали разом. В ті часи міцних традицій ансамблевого виконання на бандурах ще не існувало. Серед молоді виникла думка організувати ансамбль бандуристів, до якого приєдналися і старші бандуристи. Бець-Хоменко, Яриш та Коробка. Склад ансамблю становив на початку дванадцять чоловік. Керівником був І. М. Скляр, який багато працював над вивченням техніки гри на бандурі й розширенням її художніх можливостей, а також над конструкцією цього прекрасного інструмента.

Спочатку це був любительський колектив. Заняття провадились не систематично — вдома у когось з учасників ансамблю. Згодом ансамбль бандуристів почав виступати з концертами перед робітниками, селянами. В репертуарі були народні, а також історичні пісні, думи, що їх виконували солісти. Майже кожен учасник ансамблю був солістом. В концертних програмах солоспіви посідали не менш важливе місце, ніж хорові твори. Популярність колективу росла, не один раз виступали вони перед міргородським слухачем, де концерти проходили з великим успіхом.

Цим ансамблем зацікавився визначний український художник, етнограф і мистецтвознавець О. Сластіон. Він узяв над ним шефство, проводив заняття з теорії музики і познайомив учасників з історичним розвитком кобзарського мистецтва на Україні, а також дав творчу спрямованість колективу.

В 1927 р. капеля бандуристів дістала право гастролювати з концертами по всій Україні. Їй було присвоєно звання "Селянська капеля бандуристів ім. Т. Г. Шевченка". Перед початком кожного концерту читалась лекція про походження кобзарського мистецтва на Україні, підготовлена О. Сластіоном. В концертах І. Скляр користувався великим успіхом. Він добре грав на бандурі, мав прекрасні технічні дані. Виконував народні пісні "Про Супруна", "Гандзю", "У місяці юлі", "Ой, піду я понад лугом" та інш.

Ставши професіональним колективом капеля почала давати концерти по всій країні. Під час Великої вітчизняної війни капеля часто виступала перед фронтовиками. В 1943 р. капеля влилась в створений тільки, що в Харкові Державний Український Народний хор. Цей колектив, очолюваний відомим діячем української музичної культури Г. Г. Верьовкою, почав свою роботу в столиці України — Києві. І. Скляр став концертмейстером групи бандур, а з 1950 по 1956 рр. був керівником оркестру народного хору. Творчу роботу в хорі Іван Михайлович поєднує з роботою по вдосконаленню бандури і багатьох українських народних інструментів

(цимбал, сопілок, кобз та лір).

Ще з юних років у І. М. Скляра проявився талант до композиторського мистецтва: але в нього не було можливості здобути спеціальної підготовки і потрібних знань для того, щоб писати професійну музику. Тому Іван Михайлович багато уваги приділяє музичній самоосвіті й завдяки природній обдарованості та наполегливій праці досягає певних успіхів.

Безперечно, творче мислення І. Скляра — обдарованого музиканта, формувалось під впливом фолкльору. Але становленню його композиторської творчості сприяло й творче спілкування з видатними діячами музичної культури — О. Сластіоном, пізніше — Г. Г. Верьовкою, Е. П. Скрипчинською, Я. І. Орловим. Саме Г. Г. Верьовка познайомив його з основами композиторської техніки.

З кращих творів І. М. Скляра слід назвати — "Коню, коню, вірний друже", для чоловічого хору в супроводі ансамбля бандур, "Як виступив Богдан" (по характеру пісня близька до історичних пісень), дума "Буря на Чорному морі" (слова народні, де автор використовує заплячки, речетативи і будує інтонації на двічі збільшеному угорському ладі. Самостійний і високохудожній акомпанемент допомагає розкриттю ідейного змісту твору.

Іван Михайлович також писав інструментальні твори для бандур-соло "Весняні струмочки" та варіації на українську народну пісню "Стоїть гора високая та Козачок" для ансамблю бандуристів та інш.

Композитором було здійснено багато оркестровок, які звучали колоритно, яскраво, зроблені зі знанням справи, для оркестру Державного українського народного хору.

На початку 20-их років на Україні виникло багато самодіяльних капел та ансамблів бандуристів, і це сприяло створенню нових вдосконалених типів бандур, що мало велике значення для подальшого розвитку кобзарського мистецтва.

Ще в сиву давнину кобзи-бандури створювались окремими народними майстрами-умільцями. Індивідуальне створення інструментів кожним виконавцем, за умов відсутності фабричного уніфікованого виготовлення, зумовило їх значну відмінність у конструкції бандур, варіювання кількості струн та систем їх настроювання. Загалом це були прості інструменти з діятонічним строем та обмеженими умовами ансамблевого виконання, що й призводило вже в ХХ столітті до неможливості виконання на цих інструментах більш складної за фактурою ладотональними можливостями творів професійної музики того часу.

В наш час виготовлення бандур стало державною справою. Це сприяло успіхові у галузі вдосконалення бандури. Художньо-виражальні можливості інструмента значно розширили майстри-винахідники О. Корнієвський, Г. Хоткевич, В. Кабачок, І. Скляр, В. Тузіченко, пізніше — В. Герасименко та багато інших.

Велике місце в удосконаленні бандури київського зразка належить І. М. Скляру. Як показала практика на київській бандурі, технічні п'єси зручно грати лише в основній тональності (соль мажор і мі мінор).

Талановитий конструктор розумів, що необхідно створити спеціаль-

ний механізм перестройки, який би давав можливість грати на бандурі у всіх тональностях.

На першому етапі удосконалення бандури І. М. Скляр на шемстокі інструменту приборив гачки, що дало можливість ще в трьох мажорних, паралельних мінорних тональностях грати. Пізніше майстер виготовив важелі на всі приструнки, які давали можливість перестроїти основний звукоряд бандури в шести тональностях (мажорних і паралельних мінорних). Але таке вдосконалення не давало можливості швидко і зручно перестроювати інструмент в різні тональності.

Сутність комплексу конструктивних рішень-знахідок, зроблених І. М. Скляром, детально описано в книзі А. Гуменюка "Українські народні інструменти",¹ а саме: у 1946 році І. Скляр успішно розв'язав основну проблему перестройки звукоряду бандури, яка тепер найбільш поширена й береться за основу всіма майстрами бандур. Він подвоїв приструнки бандури на третьому та сьомому ступенях мажорного строю звукоряду. Тепер стало можливим на приструнках бандури знизу грати в будь-якій тональності, а на приструнках зверху — в тональностях півтоном нижче. Пізніше конструктор змінив важелі ексцентричним валиком, перенісши його з резонуючого тіла бандури на шемсток. Згодом він змінює ексцентричний валик системою металевих обручків, що значно спростило використання перемикачів під час гри. Перемикач виявився універсальним, простим, легким, зручним в роботі.

Отже, І. М. Скляр створив концертний інструмент, на якому можна грати в усіх тональностях, який і понині є основним у виконавській педагогічній практиці. Також покращалось звучання бандури, збільшився діапазон та сила звуку і значно розширились технічні можливості інструменту. Тепер стало можливим виконувати твори з досить розгорнутим модуляційним пляном. За кресленням майстра Чернігівська музична фабрика з 1954 року почала виготовляти Київські бандури з перемикачами. Це сприяло подальшому розвитку кобзарського мистецтва.

За повоєнні літа зросла ціла плеяда талановитих бандуристів, відзначена преміями на міжнародних та Всеукраїнських конкурсах.

Багаторічна робота провідних композиторів України в галузі бандурного репертуару дала свої результати. Репертуар бандуристів поповнився багатьма концертними п'єсами: сонатами, сюїтами, концертними фантазіями, концертами та варіаціями та вокально-інструментальними творами. Значно збагатився репертуар бандури перекладеннями української, зарубіжної класики та творами сучасних композиторів.

Період найбільшої творчої активності І. М. Скляра, як конструктора, пов'язана з виконавською діяльністю в Державному українському народному хорі. Тут він в умовах роботи в професійному колективі безпосередньо знайомиться з живим звучанням оркестрової групи, хору. Він також знайомиться з роботою Державної капелі бандуристів та багатьма самодіяльними колективами.

1. А. Гуменюк, "Українські народні музичні інструменти", *Музична Україна*, К., 1970 р., ст. 92.

З часом, як підказала йому виконавська практика, виникла необхідність створення нових типів оркестрових інструментів. На замовлення капелі бандуристів України він створив нові типи оркестрових бандур: бандуру-альт, бандуру-бас та бандуру-контрабас.

Трохи пізніше Іван Михайлович створив сім'ю сопілок (прима, альт, тенор, бас), яка посідає значне місце в оркестрах народних інструментів. І. Скляр сконструював цимбали-приму, а О. Незовибатько — цимбали-альт та цимбали-бас, які серійно виготовляла Чернігівська фабрика музичних інструментів.

Увагу І. М. Скляра привернув також стародавній інструмент — ліра. Українські майстри І. Скляр, В. Зуляк, В. Комаренко працювали над удосконаленням ліри з метою ввести її до складу українського оркестру. Сучасна ліра конструкції І. Скляра вважається найдосконалішою порівняно з іншими. Ці інструменти епізодично використовуються в оркестрах українських народних інструментів та капелях бандуристів.

Іван Скляр відновив ще один старовинний інструмент — кобзу.

В останні роки свого життя І. Скляр розробив нову конструкцію бандури, в якій органічно поєднано Київський і Харківський способи гри. Цей інструмент відкриває широку виконавську перспективу. На жаль, з передчасною смертю майстра, конструкція київсько-харківської бандури не набула остаточного завершення. В 1971 році вийшла друком книжка І. М. Скляра "Київсько-харківська бандура", в якій він описав будову інструменту і дав рекомендації для його виготовлення.

Отже, І. М. Скляр зробив неоцінений внесок у створенні і творчому вдосконаленні українських народних музичних інструментів. Саме ними укомплектовані оркестр Державного українського народного хору, заслужена капеля бандуристів України та багато інших професіональних і самодіяльних колективів.

Помер І. М. Скляр 26 жовтня 1970 року. Поховали ми його на Байковому кладовищі.

Музична громадкість і шанувальники кобзарського мистецтва свято шанують пам'ять І. М. Скляра. Його ім'я, як видатного майстра, зустрічається в підручниках, монографіях.

За особистий внесок у розвиток української національної культури він був нагороджений орденом Трудового Червоного прапора. У 1962 р. у видавництві "Советский композитор", Москва, доктор мисецтвознавства, професор Андрій Гуменюк написав невеличку книжку "Іван Скляр", в якій він висвітлює життєвий і творчий шлях майстра.

Славне творче життя прожив І. М. Скляр — його чарівні бандури звучать не тільки у нас, на Україні, а й далеко за її межами.

.....

**ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ, ЧИТАЙТЕ І
РОЗПОВСЮДЖУЙТЕ ЖУРНАЛ «БАНДУРА»!
«БАНДУРА» — ЦЕ ЄДИНИЙ МУЗИЧНИЙ
ЖУРНАЛ У ВІЛЬНОМУ СВІТІ!
ТІЛЬКИ ВІД ВАС ЗАЛЕЖИТЬ ІСНУВАННЯ
ЖУРНАЛУ «БАНДУРА»!**

.....